

Néhány gondolat a Szentkorona-tanról

A Szentkorona-tan szinte egyidős a magyar államisággal. Szent István fiához, Imréhez írt Intelmeiben fogalmazódik meg az eszme, mely a „Magyar Szent Koronához” kötődik, s a történelem során jogtudósok, történészek, politikusok próbálják saját érdekeiknek megfelelően magyarázni, átértelmezni, bővíteni, szűkíteni az eszmét.

Nézzük meg, mit jelent az Intelmekben a Korona!

„Ha a királyi *koronát* meg akarod becsülni, legelőször azt hagyom meg, tanácsolom [...], hogy a katolikus és *apostoli hitet* akkora buzgalommal és éberséggel őrizd, hogy minden Istentől rendelt alattvalódnak példát mutass...”

Tehát elsősorban az apostoli hithez kapcsolja Szent István. Az apostoli hit jelképeként tartja, valószínűleg azért, mert a pápa mint az apostolok szolgája, Istvánnak mint az apostolnak (hittérítőnek) küldte a Koronát.

A második, illetve harmadik fejezet az egyház megbecsüléséről, gyarapításáról és a főpapoknak kijáró tiszteletről szól, hiszen ezek megtartása által is a Korona híresebb, magasztosabb lesz. De a Korona ékessége „a türelem és az *igaz ítélet* gyakorlása” is, s valóban felfedezhetjük a Koronán az ítélő Krisztus képét. Így a Szentkorona – többek között – az igaz ítélet jelképe lehetett, mint ahogy a fentiekből következik az is, hogy a Korona a *hatalmat, a királyságot, az egyházat* is szimbolizálja.

Az *uralkodói tulajdonságokat* is jelképezi a Korona.

„A vendégek befogadásáról és gyámolításáról” szóló, 6. fejezet az idegenek becsben tartását igen fontosnak tartja, de nemcsak a türelmet más népek iránt, hanem a következőt is: „naponta nagyobbtsd országodat, hogy koronádat az emberek nagyságosnak tartsák.”

Később az elfoglalt területek mint a Szentkorona országai, részei jelennek meg. S talán ebből kiindulva gondolhatjuk azt is, hogy itt az Intelmekben is jelképezhette a Korona magát az *országot* mint területi egységet.

A 8. fejezetben Szent István ezt írja:

„Aki atyjával szemben áll, Isten ellenségének áll. Mert minden engedetlen Istennel áll szemben. És az engedetlenség szelletje a korona virágait szórja szerte. [...] Mert nehéz lesz megtartani királyságodat, ha szokásban nem utánszod a korábban királykodó királyokat.”

Nagy feladatot ró utódjára Szent István. Olyan tökéletesen kell uralkodnia minden utódnak, mint a nagy elődöknek, különben a Korona ereje, hatalma is elvész.

„Az erények mértéke teszi teljessé a királyok koronáját, és a parancsok között a tizedik. Mert az erények ura a Királyok Királya...”

Aki ezt a tízparancsolatot nem tartja be, nem méltó viselője a Koronának, nem Uralkodó a tradicionális értelemben, hanem csak a hatalom bitorlója, akit egyszerűen zsarnoknak nevez Szent István.

Igy zárja az Intelmeket a király:

„Mindaz amit fentebb érintettünk, alkotja a királyi Koronát, nélkülük sem itt nem tud senki uralkodni, sem az örök uradalomba bejutni. Amen.”

Kétségtelenné vált, hogy a Korona jelenti mindazt, amit István felsorolt „tízparancsolatában.” Tehát aki nem birtokolja a Szent koronát, illetve akit nem ezzel koronáznak meg, nem birtokolja azokat a javakat sem, amelyeket a Korona jelképez. Ez a gondolat a későbbiekben egyaránt gyökeret vert a népben és a királyjelöltekben is.

A Korona az Istentől kapott hatalom uralkodói jelképe. Ezt a hatalmat csak olyan ember bírhatja, aki – megfelel a középkori előírásoknak – testben és lélekben ép, erős, szellemben népe fölött áll. Ez a királykép az égi királyt mintázza, s a földi királynak Isten „helytartójának” kell lennie, aki felelős népéért, országáért...

Szent István megfelelt az előírásoknak. A Hartvik-legenda szerint a pápa egy diadémot (boltozott koronát) küldött Istvánnak, kifejezve ezzel azt, hogy egyik keresztény császártól sem függ. Ugyanakkor ezzel a gesztussal felvételét a keresztény királyok sorába. Utódai nem minden esetben tudták megvalósítani e hagyatékot. Nem is tartom feladatomnak, hogy ezt taglaljam. Csak egyetlen dolgot emelnék ki az Intelmekből: a Koronát, amelynek különlegesen fontos szerepe volt történelmünk során mindig.

Tekintsük át röviden, mit jelentett az eszme egy-egy időben!

Az Intelmekben a Korona még a királyé, *egyek* a szó szoros értelmében. Az utódok már kiválasztás útján rendelődnek a Koronához, kialakult a XIII. századra a Korona *személyfelettsége*. Bizonyítja ezt IV. Béla 1238-as, Nagyszombatnak adott kiváltságlevele is, melyben a város „különlegesen a királyi koronához” tartozik, és semmi módon el nem idegeníthető attól. Az „elherdált” királyi birtokokat a *korona jogán* veszi vissza.

A Korona szakrális jellege az Anjou-kortól még jobban kidomborodik. Károly Róbert uralkodása csak a Szentkoronával való megkoronázás után válik törvényessé. A főurak már nem a királyra esküdnek fel, hanem Istenre és a Szentkoronára. Tehát az állami főhatalmat szimbolizálja.

A XV. század folyamán alakul ki az az elképzelés, hogy a nemzet, tudniillik a nemesség és a főpapság a „Szentkorona tagjává” válik. Az interregnum idején a királyi kancellária „Magyarország Szent Koronájának Kancelláriája” lesz, a pecsét „Magyarország Szent Koronájának pecsétje” feliratot viseli latinul.

A XVI. században a külföldi corpusképek mintájára a *Szentkorona egy corpus*, melynek feje a király, tagjai a nemesek és nemesi testületek. Észint a király és a nemesek kölcsönös függésben gyakorolják a hatalmat.

A Szentkorona-eszme a XVIII. század végétől – mikor a magyar általi függetlenség visszaszerzése igen fontossá válik – nagy súlyt kap. II. József ugyanis 1784-ben Bécsbe viteti a koronát, itt őrizeti haláláig. Soha nem koronáztatja meg vele magát, ezzel is demonstrálva, hogy ő Magyarországot a Birodalom részeként kezeli, és nem hajlandó alávetni magát a több évszázados hagyománynak, hogy Magyarország jog szerinti királya csak az lehet, akinek a fejére teszik a Szentkoronát. II. Józsefnek ez a tette (tudniillik a korona fenti módon való bitorlása) arra enged következtetni, hogy bizonyos félelmek voltak benne Szentkoronánk iránt. Ha nem félt volna, fejére rakja, és ezzel a koronával a fején próbálja beolvasztani Magyarországot. Vagy attól tartott, hogy magyar alattvalói szabad királyválasztókként valaki másnak a fejére helyezik a Koronát, és ezzel függetlenségüket jelzik? Valószínű azonban, hogy arra a hagyományra épített, miszerint azé a magyar állam feletti hatalom, akinél a Szentkorona van. (Ezt több korábbi koronaráblási eset is bizonyítja.)

A legújabb koronakutatások alapján még egy szentségtörés fűződik II. József nevéhez. A „fogva tartott” Koronát valószínűleg megcsonkítják, egységes szimbolikus képrendszerét megbontják. De mi okból? – merül fel a kérdés. Nem érzem hivatottnak magam a kérdést megválaszolni, csak egy gondolatot vetnék fel. Vajon transzcendentális jelentőséget tulajdonítottak a Szentkoronának, mely szerkezetileg működő egység, s ha ezt megbontják, elveszti erejét?

Hogy valóban változás történt a koronán, azt gr. Révay Péter koronaőr 1613-ban született koronaleírása bizonyítja, mely szerint Szűz Mária képe is szerepelt a Koronán. Ez viszont 1790-től nem látható. Nyomok utalnak arra, hogy Dukász Mihály helyén más zománckép állt, de sajnos ennél többet nem tudunk. A Hartvik-legenda viszont elmondja, hogy „midőn Szent István látta, hogy nincs örököse, akkor végrendeletben a Boldogságos Szűzre hagyományozta örök tulajdonul a Szentkoronát Magyarországgal egyetemben.” Tehát Magyarország „regnum Marianum”.

Csete István, jezsuita szerzetes a XVIII. század elején így ír a Koronáról: „a Koronához nem volna a testnek és vérnek állandó jussa, sem erőszakkal ahoz nem juthatni, hanem a ki menyei hivatalnak erejével választatik, s kinek adatik a Boldogságos Szűz környezetéből.” Ezért „ha ki a Koronához jutni kívánna, mindenekelőtt az Istennel, az után a Boldogságos Szűzzel beszélgetni köllene”. II. József ezeknek nem tett eleget, és talán „zavarta” is Szűz Mária képe, mely jogtalan cselekedetével szembesített.

A Szentkorona régi dicsőségét igyekeztek visszaállítani a XIX–XX. században is. Ugyanakkor nem látják azt a „szakrális egészt”, amelyről

Szent István Intelmeiben beszélt. Hol csak a polgári értelemben vett nemzetet látják benne, mint Kossuth is; hol a nemzetiségi kérdés megkerülésére használják; hol a történeti Magyarország területi visszaállításának jogforrását látják benne, illetve a királykérdés politikai eldöntésére igyekeznek a Szentkorona-eszmét felhasználni.

Néhány példát említenék a fentiek alátámasztására.

Concha Győző A magyar faj hegemoniája című munkájában arról ír, hogy a Kárpát-medencében a magyar *egyedülálló államalkotó eszmével* bír. Ezt a szomszéd népek cáfolták. Elsősorban azzal, hogy Magyarország nem tudta megtartani önállóságát, mivel ő is a Habsburg Monarchia része, azaz beletartozik az összbirodalmi császárfogalomba. Gróf Andrássy Gyula ellenérve erre az volt, hogy a magyar király megmaradt külön jogi személynek, nem alárendeltje a császárnak. Ezzel valóban egyetérthetünk, de mégsem azonos ez a királyfogalom azzal, amely az István által meghatározott eszmében rejtezik.

Trianon után pedig a nemzet figyelme egyértelműen a „széttépett Magyar Szentkorona testének” egyesítésére fordult, és ennek rendelték alá minden más kérdést, mely a Szentkoronához kapcsolódott. Az államforma kérdésében sok vita nem volt, megegyeztek a királyságban. Azonban nem kevésbé ajzotta fel a kedélyeket, hogy ki legyen a király. Végül ideiglenes megoldásként a király nélküli királyságban egyeztek meg, amelyben a főhatalmat a kormányzó gyakorolja. Jogköre korlátozott, de bármikor bővíthető a parlament által.

A főrendiház reformja 1926-ban, a bírói hatalom reformja 1930-ban szintén a Szentkorona-tannal nyer jogosultságot. Holott mindezek mögött pusztán gazdasági szükséglet s némi demagógia húzódik. Hiszen a gazdasági válság miatt akarják olcsóbbá tenni az igazságszolgáltatást. A Szentkoronával helyettesíteni néhány hivatalnokot. Zsitvay Tibor igazságügy-miniszter pedig így nyilatkozik a törvényjavaslatról: „Amikor ez a törvényjavaslat a magyar korona nevében fogja mondatni az ítéleteket, akkor annak a bírónak mindaz a varázsereje meglesz, amely abból az első dekrétumból és Szent István koronájából minden magyar vérén keresztül rezdül: lesz akkor türelmetesség, tehát alaposág, lelkiismeretesség és szociális érzés...” Tehát *„nemzetjavító”* feladattal akarták felruházni a Koronát.

Ugy tűnik, a két világháború közötti időszakban két irányzat működik: az egyik politikai szándékainak megvalósítására, eszközként akarja használni a Szentkoronát, a másik régi szent fényét akarná visszaállítani, és ezzel egy „új keresztény Magyarország alapjait” lerakni úgy, hogy egyúttal régi alkotmányunkat is megtartsuk.

Megvalósítani nem sikerült az elgondolást, és ráadásul 1944-ben a Szentkorona olyan hatalom (Szálasi országlása) kezébe került, amely csak meggyalázólag hathatott a Koronára. Végül az Amerikai Egyesült Államok Külügyminisztériumához került. A Korona távollétében – mely a ha-

gyomány szerint megvédi az országot minden bajtól – az ország elvesztette minden önállóságát, a Szovjet Birodalom részévé vált. A változás csak 1978-tól – ekkor kapjuk vissza az Egyesült Államokból – mutatkozik, amikor is újra együtt, egy hazában él a Szentkorona és népe. Régi szépsége, ereje még nem állt vissza, de még mindig igaz lehet, amit Rupert Rezső írt róla:

„A Szentkorona nem egyszerűen képviselője a nemzet főhatalmának, hanem valóságos (...) megtestesülése. (...) A mi Szentkoronánk hasonló a Szentostyáéhoz, amelyben Krisztusnak a teste és a vére valósággal jelen van, pedig hiszen csak egy kicsi fehér pehelyről van szó.”

IRODALOM

Árpád-kori legendák és Intelmek. Budapest, 1987.

BARTONIEK Emma: *A magyar királykoronázások története.* Budapest.

BERTÉNYI Iván: *A magyar korona története.* Budapest, 1980.

CSOMOR Lajos: *Szent István koronája nyomában.* Budapest, 1987.

GYÖRFFY György: *István király és műve.* Budapest, 1977.

KADÁR Zoltán: *A magyar királyi korona ékköveinek szimbolikájáról.*

In: *Insignie Regni Hungariae.* I. 1983.

KARDOS József: *A Szentkorona-tan története. 1919–1944.* Budapest, 1985.

KOVÁCS József: *A Magyar Szent Korona.* In: *Életünk.* 1984. 8.

LÁSZLÓ András: *Hatalom és uralom.* In: *Óshagyomány.* 1991. 4.

MAGYAR Pál: *A kor világképe és a korona.* In: *Új Tükör* 1980. 29., 31., 34., 35., 36., 48.

PAP Gábor: *Gyorsjelentés a koronakutatás állásáról.* Vonzáskör. 1987.